

1939 – 2001

18. Het MEOB

een groot defensiebedrijf in een klein dorp

‘Marine Elektronisch Bedrijf’ is de naam die als afkorting nog steeds staat op de bushalte aan de Haarlemmerstraatweg. Als deze Canon van de persen rolt, in 2007, ligt het terrein daar er leeg en verlaten bij. In de tweede helft van de 20^e eeuw was dat wel anders. Toen stonden hier en tussen die weg en de A44 de gebouwen van het MEOB, het Marine Elektronisch en Optisch Bedrijf. Het was een uiterst modern onderhoudsbedrijf voor elektronica en optiek, overal ter wereld gekend en tevens de grootste werkgever van Oegstgeest.

Het bedrijf bood in zijn glorietijd werk aan meer dan duizend werknemers. Tussen die periode en het moment waarop het bedrijf uiteindelijk naar Den Helder verhuisde en er nog ongeveer vijfhonderd mensen werkten, waren honderden van hen inwoner van Oegstgeest, zowel militairen als burgers. Dat was een halve eeuw lang merkbaar in het hele dorp. Wie er niet werkte kende er wel mensen en andersom maakten werknemers van het MEOB deel uit van maatschappelijke organisaties als sportverenigingen, kerken en de gemeenteraad. Een oud-commandant werd wethouder van Financiën, zijn vrouw voorzitter van de Oranjevereniging en de man achter het bedrijfsblad ‘Meobtie’ was lange jaren redacteur van de Oegstgeester Courant. Het MEOB was een factor van belang in Oegstgeest.

In de mobilisatietijd voor de Tweede Wereldoorlog besloot de Koninklijke Landmacht om munitiemagazijnen te bouwen op strategische plaatsen in Nederland. In Oegstgeest bouwde de genie in korte tijd een aantal gebouwtjes met de uitstraling van een boerderij, om ze vanuit de lucht niet te laten opvallen. Deze zijn nooit daarvoor in gebruik genomen, omdat nog voor de oplevering de oorlog uitbrak. De Duitse bezetter nam het complex in beslag en de Kriegsmarine breidde het drastisch uit, met onder andere een schietbaan, stallen (er werden door de Duitsers nog veel paarden gebruikt) en een imposant gebouw met muren van een meter dik. Dit ‘gebouw A,’ zoals het werd genoemd, had aan de achterzijde een loods met spoorrails waarop grote kanonnen (kustgeschut dat naar een voorganger uit de Eerste Wereldoorlog ‘Dikke Bertha’ werd genoemd) voor onderhoud naar binnen konden worden gereden vanaf de achtergelegen spoorlijn Leiden-Haarlem. Dat was althans de bedoeling, maar zover is het nooit gekomen. Voordat het spoorlijn kon worden aangelegd, was de oorlog afgelopen.

De Nederlandse marine besloot in de geest van 1945 om het terrein te ‘kraken.’ De marine had dringend behoefte aan een zendstation voor de radioverbindingen met Oost- en West-Indië. Met hulp van gedetineerden uit de Scheveningse gevangenis werden de gebouwen schoongemaakt, opgeruimd en in gebruik genomen. Al gauw was de Marine Radiodienst in wederopbouw. Dat bedrijf zat sinds 1904 in Amsterdam op Kattenburg, en moest na de oorlog weer helemaal opnieuw worden opgezet. In 1950 was het bedrijf uitgegroeid tot een elektronisch onderhoudsbedrijf met enige wereldfaam en noemde het zich Marine Elektronisch Bedrijf. De afkorting van deze naam, MEB, staat nog steeds op de bushalte. Dit ondanks dat de naam op 1 april 1978, na de fusie met het optische onderhoudsbedrijf uit Wassenaar, was gewijzigd in MEOB en ondanks dat nadien het bedrijf is verdwenen. Inmiddels waren alle losse stukken grond samengevoegd tot één groot terrein, waar een aantal oude panden waren gesloopt om plaats te maken voor modernere gebouwen. ‘Gebouw A’ moest het veld ruimen voor de werkplaatsen die van de Maaldrift uit Wassenaar kwamen. Het nieuwe gebouw werd er dwars op gezet en had als opvallend punt een toren, waar de periscopen van onderzeeboten in konden worden opgehangen. Je kon daarmee over de duinen heen naar zee kijken.

Door allerlei reorganisaties binnen de krijgsmacht werden diverse onderhoudsbedrijven samengevoegd, en moest het bedrijf in Oegstgeest gaan samenwerken met de bedrijven in Den Helder. De beslissing in 1996 om het MEOB te verplaatsen naar Den Helder, bracht het bedrijf en dus ook het dorp in rep en roer. Ondanks diverse acties en stakingen was de beslissing echter onherroepelijk. In 2001 verhuisden personeel en apparatuur naar de kop van Noord-Holland. De helft van de vijfhonderd personeelsleden wilde niet mee verhuizen en vond een baan elders. In 2006 werden de gebouwen gesloopt en in 2007 werd het terrein bouwrijp gemaakt voor de ontwikkeling van een bedrijventerrein.

Pogingen van de Vereniging Oud Oegstgeest om het oude wachthuisje te behouden, liepen op niets uit. Alleen aan de oude poort kun je nog zien dat er ooit een MEOB was. Maar de bushalte is er nog.

AANVERWANTE ZAKEN

Veelzijdig

Het MEOB was een onderhoudsbedrijf met voornamelijk de Koninklijke Marine als klant, maar dat werkte voor de gehele krijgsmacht, ook uit het buitenland. Naast de elektronische apparatuur, zoals radio- en radarapparatuur voor schepen en vliegtuigen, werden er optische instrumenten gerepareerd en onderhouden. Het bedrijf werkte nauw samen met het bedrijfsleven en TNO. Ooit was op het complex het Laboratorium Elektronische Ontwikkelingen der Koninklijke Marine gevestigd. Dit bedrijf fuseerde later met TNO en verhuisde in 1985 naar de Waalsdorpervlakte in Den Haag, waar veel Oegstgeesters bleven werken.

De optische technische hoogstandjes werden in Oegstgeest ook voor niet-defensiedoeleinden ontwikkeld. Oogspecialisten klopten bijvoorbeeld aan voor de ontwikkeling van speciale lenzen.

Staking

Het personeel van het MEOB maakte geschiedenis met de eerste staking bij Defensie in meer dan 60 jaar, na de staking op de kruiser Hr. Ms. De Zeven Provinciën in 1933. Hoewel de argumenten om in Oegstgeest te blijven sterker waren – vond men – dan de redenen om te verhuizen naar Den Helder, bleef de staatssecretaris vasthoudend. De verplaatsing werd omgezet in een samengaan met meerdere onderhoudsbedrijven in Den Helder, en zo ontstond het Marinebedrijf van de Koninklijke Marine. Toen de nieuwbouw op het Nieuwe Haventerrein gereed was, verhuisden de laatste afdelingen naar Den Helder. Voor het personeel dat in Oegstgeest bleef wonen werd een busdienst opgezet. Zij kregen een uur per dag compensatie voor de dagelijkse reistijd.

Bedrijventerrein?

De gemeente Oegstgeest wilde op het MEOB-terrein een bedrijventerrein ontwikkelen met een parkachtige uitstraling. Een dag voor de openbare verkoop verdween echter het ‘Te Koop’-bord: de Dienst der Domeinen trok de verkoop in. Het Ministerie van Justitie had onverwacht zijn oog op het terrein laten vallen om er een middelgrote gevangenis te bouwen. Oegstgeest, en vooral ook de omwonenden, waren hier fel op tegen. Hoewel Justitie in eerste instantie niet wilde onderhandelen over een eventueel andere plek voor een huis van bewaring, waren er toch genoeg argumenten om hen te bewegen andere locaties te onderzoeken. De tijd zal het leren. Misschien komen er een gevangenis en bedrijven?

Morsebel

Het MEOB-terrein ligt in de Morsebelpolder. De vroegere Overpoelsepolder werd in 1657 doorsneden door de Haarlemmertrekvaart. Aan de ene kant van de vaart ontstond de Voorhofpolder en aan de andere kant een polder die Klein Profijt werd genoemd. Pas sinds het begin van de 19^e eeuw wordt voor deze polder de spotnaam Morsebel gebruikt, een oud woord voor ‘morsig vrouwspersoon.’ In de polder werd aan de trekvaart overhaast een poldermolen gebouwd, die aan kwaliteit nogal te wensen overliet. Hij had een ‘morsend scheprad’ en lekte zo meer water dan gebruikelijk was. Hierop lijken beide poldernamen te zijn gebaseerd. Vermoedelijk is de opkomst van de naam Morsebel te danken aan het populaire kinderboek dat toen verscheen: *Ondeugende kinderen, Kaatje Morsebel enz.*, van J.J.A. Goeverneur. Een paar regels uit dit ‘vermakelijk prentenboek met rijmen:’

Kaatje was een morsebel, —
Honderdmaal zei moeder wel:
„Kind, hou toch je jurkje net!

Mors niet zoo op je servet!”

Maar dat alles hielp geen ziertje —

Kaatje bleef een morsig diertje.

Bronnen

- J.J.A. Goeverneur, *Ondeugende kinderen, Kaatje Morsebel enz.*, Sneek, zesde druk 1857, 3.
- K. Meijer en M.J.N. Dofferhof, *Historie van de Marine in Oegstgeest*, VOp maart 2003, 12-16; oktober 2003, 18-19.
- K. Meijer, W.J. van Elk, J. Bakker, *50 jaar Marine Oegstgeest*, Oegstgeest 1995, met aanvulling door K. Meijer en M.J.N. Dofferhof, 2005.
- Paul Schevenhoven, *Waterbeheer in Oegstgeest en het archief van Rijnland*, lezing Oegstgeest 20 april 2005.